

Марія Оліяр,
доцент кафедри педагогіки та
методики початкової освіти
Прикарпатського національного
університету імені В.Стефаника

Mariya Oliyar,
the associate professor of the
department of pedagogics and
elementary education methodology
at the Precarpathian national
University named after Vasyl Stefanyk

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО КОМУНІКАТИВНО-СТРАТЕГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

**ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ
КЛАССОВ К КОМУНІКАТИВНО-СТРАТЕГИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЕ**

**THE PARTICULARITIES OF PREPARATION OF ELEMENRATY SCHOOL
TEACHERS FOR THE COMMUNICATIVE-STRATEGIC WORK AT SCHOOL**

Анотація

У статті висвітлено окремі аспекти роботи сучасної сільської початкової школи в Україні. У зв'язку з цим розкрито проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-стратегічної діяльності в діалектному середовищі., а також кроскультурного підходу в навчанні мови.

Ключові слова: сільська школа, комунікативно-стратегічна компетентність, комунікативно-стратегічна діяльність учителя початкової школи, діалектне середовище, кроскультурний підхід у мовній освіті.

Аннотация

В статье освещены отдельные аспекты работы современной сельской начальной школы в Украине. В связи с этим раскрыты проблемы подготовки будущих учителей начальных классов к коммуникативно-стратегической деятельности в диалектной среде, а также кроскультурного подхода в обучении языку.

Ключевые слова: сельская школа, коммуникативно-стратегическая компетентность, коммуникативно-стратегическая деятельность учителя

начальной школы, диалектная среда, кросскультурный подход в языковом образовании.

Annotation

The article depicts the particular aspects of work at modern village elementary school in Ukraine. In relation to that the article also talks about the problems of preparation of future elementary school teachers for the communicative-strategic activity in the dialectic environment, as well as about the cross-cultural approach in linguistic education.

Key words: village school, communicative-strategic competence communicative-strategic activity of elementary school teacher, dialectic environment, cross-cultural approach in linguistic education

П о с т а н о в к а п р о б л е м и т а її з в' я з о к і з в а ж л и в и м и н а у к о в и м и і п р а к т и ч н и м и з а в д а н н я м и. Однією з найважливіших проблем, яка постає в незалежній Українській державі на етапі її розвитку та національного відродження, є вдосконалення системи освіти, покликаної забезпечити "формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації" [4, с. 3]. Школа 1 ступеня закладає підвалини успішного розвитку та загальної середньої освіти дітей. Учитель початкової школи – головна особа, покликана забезпечити вирішення цих завдань. Тому підвищені вимоги ставляться до рівня загальної і професійної культури педагога, його ерудиції, фахової підготовки. Особливе значення має досконале володіння учителем педагогічним мовленням як основним робочим інструментом. Від рівня комунікативної компетентності педагога залежить не лише успіх у професійній діяльності, але й мовленнєвий розвиток та успішність у навчанні молодших школярів.

В умовах сільської місцевості перед учителем постають додаткові проблеми, пов'язані з особливостями соціального середовища, сільської школи та учнів, які в ній навчаються. Сучасна сільська школа, часто малокомплектна, – це особливий феномен. Своєрідність освітнього середовища в такій школі зумовлюється як територіальними, так і

соціальними, культурними, економічними, демографічними та іншими умовами. Більшість сільських шкіл значно віддалені від обласних і районних центрів, а тому як учителі, так і діти мають набагато менше доступу до джерел інформації, культурних закладів. Слабке матеріальне становище не дає змоги забезпечити сільські школи належним оснащенням. Спостерігається велика плинність педагогічних кадрів. Ці та інші проблеми значно ускладнюють діяльність учителя.

Однак необхідність впровадження нового Державного стандарту, передових технологій навчання однаковою мірою стосується як міських, так і сільських шкіл. При цьому важливо враховувати специфіку роботи сільської школи і відповідно добирати як зміст освіти, так і форми його реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, її актуальність. Проблеми реформування сільської школи були предметом дослідження низки науковців (Н. Бабич, В.Ільченко, А. Капська, В. Мойсієнко, О. Никончук, М.Романенко, П. Романюк, О.Комар та ін.).

Процес формування якостей педагогічного мовлення досліджували як педагоги-класики (В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін.), так і сучасні зарубіжні та вітчизняні учені (Н. Бабич, О. Біляєв, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н.Грипас, І.Гудзик, І.Зязюн, А. Капська, Г.Козачук, К.Климова, О.Кротова, Н.Лесняк, В.Мельничайко, Л. Паламар, М.Плющ, Л. Савенкова, Г.Сагач, І.Синиця, Н.Скрипченко, М.Стсльмахович, О.Хорошковська та ін.). У низці наукових досліджень розроблено шляхи формування комунікативних якостей майбутніх педагогів (Д.Балдинюк, Л.Гапоненко, Л.Головата, Л.Долинська, А.Капська, Л.Лучкіна, Т.Рукас, І.Яценко та ін.).

Питання роботи з учнями над діалектизмами, усуненням помилок, пов'язаних із впливом діалектів, зокрема суржику, знайшло ґрунтовне чи часткове висвітлення у працях таких учених, як Н. Бабич, М. Богдан, В. Власенко, М.Дорошенко, А. Капська, Т. Левченко, А. Мановицька, В.

Мойсієнко, О. Никончук, В. Прус, П. Романюк, Л. Симоненкова, О.Текучов, В. Чабаненко та ін.

Взаємозв'язок мови і культури, міжкультурна, міжетнічна комунікація, питання культурного обміну між націями, взаєморозуміння різних народів і культур стали об'єктом сучасних лінгвокультурологічних, етнопсихологічних, етнолінгвістичних, лінгводидактичних досліджень (В.Красних, Л.Крисін, А.Герд, Е.Протасова, А.Леонтьєв та ін.).

Однак дуже багато сторін пізнання культури через мову і в зв'язку з мовою, роботи вчителя в діалектних умовах, важливих для педагогів-практиків, які з цими проблемами щоденно зустрічаються в сільських школах, залишаються нерозкритими.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-стратегічної діяльності в умовах діалектного полікультурного середовища сільської школи..

*В и к л а д о с н о в н о г о м а т е р і а л у
д о с л і д ж е н н я з п о в н и м о б г р у н т у в а н н я м
о т р и м а н и х н а у к о в и х р е з у л ь т а т і в .*

Необхідність у пошуках нових підходів у навчанні і вихованні молодших школярів зумовлюється переходом на 12-річний термін навчання, розробкою нового Державного стандарту початкової загальної освіти, спрямованого на модернізацію початкової освіти у відповідності до сучасних вимог і вже охарактеризованого освітнім департаментом Ради Європи як «лінгвістична революція» в початковій школі України.

Нині початкова школа забезпечує становлення всіх сторін особистості дитини, в тому числі й мовної, допомагає розкрити здібності та нахили учня, формує навички й уміння самоосвіти, володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, досвід спілкування та співробітництва на основі належного знання рідної та однієї з іноземних мов, культуру поведінки в суспільстві.

Суттєвих змін зазнав зміст освіти в початковій школі, який має йти в ногу з часом, відображати основні проблеми розвитку суспільства, науки, культури, техніки. Випускник початкової ланки загальноосвітньої школи повинен мати систематизоване уявлення про природу та людське суспільство, самостійно мислити. Для вивчення пропонуються нові теми і розділи, необхідні для підвищення загальнокультурного рівня розвитку учнів. Тому нині учителі-практики та науковці-методисти, ґрунтуючись на вже існуючих методиках, розробляють і впроваджують нові технології навчання мови – інтерактивні, текстові, інтегровані та ін. Здійснюються пошуки ефективних напрямів у викладанні мови, зокрема глибоко досліджуються культурознавчі аспекти мовної освіти, проблеми соціокультурної освіти в процесі навчання мови, лінгвістичні аспекти лінгвокраїнознавства, вивчається мовна особистість в контексті культури (Ю.Степанов, Г.Томахін, В.Красних та ін.).

Випускники педагогічних вузів – це ті відповідальні особи, які зобов'язані втілювати в життя зміст нового Державного стандарту, здійснювати його науково-методичне забезпечення. Тому нові вимоги ставляться до фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, і зокрема до формування усіх складових їх комунікативної компетентності, в тому числі й стратегічної, яка полягає в досконалому володінні стратегіями й тактиками комунікативної діяльності. Комунікативно-стратегічна компетентність учителя обов'язково включає його здатність ефективно будувати комунікацію в різних соціальних та етнічних умовах, бути сензитивним до будь-яких змін у поведінці співрозмовника та комунікативній ситуації. Рівень сформованості комунікативно-стратегічної компетентності учителя виявляється в конкретних комунікативних ситуаціях як здатність погоджувати власні інтереси з інтересами співрозмовника, здійснювати вибір необхідних комунікативних стратегій і тактик, моделювати варіанти комунікативних дій, бути відповідальним за свою поведінку.

Найбільш складні комунікативні завдання покладаються на вчителів початкових шкіл у сільській місцевості. Зазначені вище особливості роботи в таких школах вимагають від учителя високого рівня професійної підготовки, широких і ґрунтовних педагогічних, психологічних, лінгвістичних, методичних знань та вмінь.

Актуальною в численних сільських школах на всій території нашої держави, у томі числі в гірських школах Українських Карпат, є проблема взаємодії літературної мови і місцевих діалектів. Рідна мова - максимально впливовий засіб розвитку духовного світу молодших школярів. На цьому наголошували філософи, письменники, педагоги, мовознавці з часів античності і до наших днів (Арістотель, Платон, Г.Сковорода, Леся Українка, І.Франко, Б.Грінченко, О.Потебня, Л.Щерба, К.Ушинський, В.Сухомлинський та ін.). Німецький учений В.Гумбольдт у книзі «Мова і філософія культури» [3] висунув положення про те, що саме мова формує картину світу, яка відображає національний дух народу, передається від покоління до покоління. Тому перед сучасною освітою держава ставить високі вимоги щодо виховання в учнів любові та поваги до мови як результату колективної творчості народу, вияву його світогляду, національного характеру, засобу вираження думки, а також щодо вільного володіння всіма мовними засобами, формування комунікативних умінь.

Добре професійно підготовлений учитель початкової школи повинен знати особливості місцевих говірок, глибоко усвідомлювати їх вплив на формування мовної особистості дитини, досліджувати та вивчати їх, помічати у мовленні учнів і не лише надзвичайно тонко і тактовно усувати, але й поповнювати словник дітей літературними відповідниками і навчати стилістично доцільно користуватися рідним материнським діалектом.

Однак чимало помилок та недоліків, пов'язаних із впливом діалектів, помітні у мовленні самих майбутніх учителів початкових класів, а також уже не один рік працюючих у школі педагогів. Дослідженню цієї проблеми присвячено багато наукових праць (Н. Бабич, М. Богдан, В. Власенко, С.

Врубель, М.Дорошенко, А. Капська, К.Климова, Т. Левченко, А. Мановицька, В. Мойсієнко, Г. Муқан, О. Никончук, В. Прус, П. Романюк Л. Симоненкова, О.Теучов, В. Чабаненко та ін.).

Особливо виразно виявляється вплив діалектів у мовлення майбутніх учителів на рівні орфоєпії, зокрема вимови звуків, звукосполучень, наголошування. У своїй практиці роботи зі студентами спостерігаємо часті випадки вживання діалектних лексем. Нерідко студенти, які добре володіють літературною мовою, у міжособистісному спілкуванні користуються діалектом. Під час бесіди зі старшокурсниками з'ясувалося, що і вчителі у тих сільських школах, де вони навчалися, часто послуговуються місцевою говіркою в навчанні школярів.

Звичайно, незаперечним є той факт, що діалектна мова – велика етнопедагогічна цінність, свідчення тісного взаємозв'язку між багатьма поколіннями українського народу. Однак професійний обов'язок вчителя в галузі мовної освіти молодших школярів – допомогти їм засвоїти норми літературної мови як основної форми взаєморозуміння та спілкування між людьми на всій території сучасної Української держави. Добрі знання з діалектології необхідні вчителю в першу чергу для того, щоб порівняти особливості свого діалекту з нормами літературної мови і дохідливо пояснити їх дітям.

На жаль, окреслена проблема розглядається у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів лише побіжно під час вивчення предметів лінгвістичного циклу. Однак цілком очевидно, що саме лише засвоєння знань з фонетики, лексикології, морфології, синтаксису та інших розділів курсу сучасної української мови, практичних умінь аналізу мовних явищ, а також ознайомлення з основами культури і техніки мовлення, вимогами до культури ділового мовлення не може вирішити даного питання.

У своїй практиці професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів ми поглиблено ознайомлюємо студентів з особливостями місцевих діалектів у процесі читання спецкурсу «Особливості роботи вчителів

початкових класів в умовах діалектного оточення». Спецкурс націлений не лише на поглиблення знань майбутніх учителів про фонетичні, орфоепічні, лексичні, граматичні особливості українських діалектів та подолання недоліків у їх мовленні, пов'язаних з діалектними впливами, але й на формування в них правильного ставлення до діалекту як рідної материнської мови, основного джерела, на основі якого сформувалася і постійно збагачується літературна мова. Такий спецкурс необхідний ще й тому, що досі проблема роботи вчителя в діалектних умовах не знайшла належного висвітлення в науково-методичній літературі, лише в окремих працях містяться практичні рекомендації з цих питань.

Вивчення студентами діалектних особливостей західних областей України здійснюємо на основі комунікативно-діяльнісного підходу різноманітними шляхами. Насамперед організовуємо спостереження студентів над мовленням учнів та вчителів початкових шкіл області під час проходження педпрактик. Студенти ведуть записи живого мовлення, ці записи використовуємо на практичних заняттях з сучасної української мови для аналізу діалектних особливостей, демонстрації способів їх заміни нормативними літературними елементами. В нагоді стають і тексти художніх творів, фольклору, які дають можливість простежити стилістичні функції діалектизмів. Результати своїх мікродосліджень студенти відображають у рефератах, курсових роботах, у виступах на студентських наукових конференціях. Така робота з майбутніми педагогами дає змогу поглибити їх знання з діалектології, сформувати вміння науково пояснювати суть помилок діалектного характеру, прищепити любов і повагу до народної мови, удосконалити культуру мовлення майбутніх учителів, дослідницькі навички. Внаслідок цього більш досконалою стає їх комунікативно-стратегічна діяльність у школі, що виявляється в кращому розумінні учня як співбесідника, особливостей його поведінки, в повазі до нього, в умінні використати різні форми національної мови для досягнення максимального взаєморозуміння з молодшими школярами, їх батьками. На практичних

заняттях з сучасної української мови, крім діалектних особливостей, працюємо і над такими негативними явищами в мовленні студентів, як русизми, вульгарно-просторічні слова, жаргон, варваризми та ін.

Такі стратегічно важливі компоненти, як орієнтація педагогічного мовлення на слухача – молодшого школяра – з урахуванням його вікових особливостей, здатність планувати своє мовлення, будувати висловлювання, адекватне за структурою, понятійно-термінологічним наповненням, образно-експресивним характером, багатством, дохідливістю до специфіки та змісту навчальних предметів, освітньої мети, завдань виховання і розвитку учнів, також, за нами спостереженнями, формуються недостатньо. Для вирішення цих завдань, які знаходяться в руслі сучасних ідей розвитку культури та освіти, національного відродження українського народу, необхідно розробити нові програми, технології, ефективні форми і методи діагностики та вдосконалення комунікативних умінь майбутніх учителів як у процесі вивчення різних предметів, так і під час педпрактики школі. Теоретичні основи цієї роботи закладені в працях багатьох відомих сучасних учених – педагогів, психологів, лінгводидактів (Б.Ананьєв, Л.Гапоненко, Л.Головата, Л.Долинська, А.Капська, А.Леонтьєв, Б.Ломов, Л.Лучкіна, Т.Рукас, І.Яценко та ін.).

Високий рівень професійно-педагогічної культури вчителя передбачає вміння враховувати не лише діалектні, а й міжкультурні відмінності, а також спільні риси різних культур для правильного вибору стилю, стратегій і тактик комунікації. Комунікативна діяльність учителя початкової школи як провідний компонент професійної підготовки передбачає оволодіння комплексом комунікативних дій, а саме: перцептивними діями (заохочувати до спілкування, визначати стан співрозмовника на основі характерних ознак і впливати на нього, розуміти співбесідника); власне комунікативні дії мовленнєвого і немовленнєвого характеру (правильне, емоційне, образне, стилістично марковане мовлення, доречна міміка, жестикуляція, доцільна кінестетика); інтерактивні дії (взаємодія індивідів на основі комунікативно-

підтримуючого, кооперативного стилів) [1]. Такі методичні підходи в підготовці вчителя до роботи в полікультурному середовищі співзвучні з лінгвофілософськими позиціями сучасної інтеркультурної філософії, яка базується на герменевтичному підході, що передбачає відмову від абсолютизації будь-якої культури й утверджує сферу взаємодії культур.

В останні десятиліття надзвичайної актуальності набуло дослідження взаємодії мови та культури, зріс інтерес до мови як феномена культури, що найповніше відображає культурні цінності. Демократизація і гуманізація освіти призвели до формування нової антропоцентричної парадигми в науці та освіті, яка передбачає орієнтацію на людину, її особистісні, національні, соціальні ознаки.

У плані мовної освіти молодших школярів на сучасному етапі перед учителями постало завдання формування полілінгвальної особистості як складової частини полікультурної особистості. Особливо актуальним є завдання формування полілінгвальної особистості в умовах сільської місцевості різних регіонів України, а особливо на території Українських Карпат, де компактно проживають і навчаються представники різних національностей та етносів, що відрізняються мовою та особливостями культури. За цих умов вони поставлені перед проблемою щоденної міжкультурної комунікації, необхідністю бути ознайомленими з особливостями інших культур, комунікативною поведінкою представників інших лінгвокультурних спільнот. Це дає широкі можливості для взаємозбагачення культурними цінностями, в тому числі й через мову. За таких умов важливим є кроскультурний підхід – один з сучасних підходів у методиці викладання мови, який у лінгвістичній освіті передбачає толерантність усіх менталітетів та мовних систем.

Поняття кроскультурності виникло у 19 ст. і знайшло свій розвиток в ідеях П.Рікера щодо етико-міфічної основи культури [6]. Нині кроскультурність розглядається як спосіб діалогу різних культур, релігій, ідеологій, означає звернення до наднаціональних цінностей. Не випадково

фахівці Ради Європи, розглядаючи компетентісно орієнтований підхід у професійній освіті як провідний, акцентують увагу на забезпеченні функціонування ключових професійних компетенцій у багатокультурному середовищі.

Учитель сільської школи повинен бути добре ознайомлений з художньо-мистецькими досягненнями та історією культури, в середовищі якої знаходиться, давати їм адекватну оцінку, бути лояльним до різних її проявів, оскільки некомпетентність педагога, його недалекоглядність у висловлюваннях і поведінці, зневага чи ігнорування місцевих звичаїв, характеру взаємовідносин, мовних особливостей може провокувати конфліктні ситуації. Знаходячись серед учнів – представників різних національностей, учитель повинен формувати в них загальнолюдські цінності з урахуванням особливостей кожної національної культури. Він має прагнути до того, щоб діти зрозуміли значущість та неповторність культурних цінностей, набували досвіду спілкування з представниками інших культур. Такі підходи у комунікативно-стратегічній діяльності педагога забезпечують єдність полікультурного сільського середовища.

Кроскультурний підхід дає можливість як педагогові, так і учням відмовитися від звички безумовного пріоритету лише власних культурних цінностей і традицій, толерантно ставитися до інших людей, що взаємодіють між собою і сприяють взаємозбагаченню представників різних національностей, тобто формуванню полілогічного способу осмислення дійсності. Важливими в контексті означеної проблеми є дослідження міжкультурної комунікації та, відповідно, міжкультурної компетенції, які орієнтують на пізнання культури іншого народу через його мову, усвідомлення національної своєрідності і самобутності, що відображається в мові, способах спілкування [7; 8; 9].

З необхідністю міжкультурної комунікації сільські жителі стикаються не лише тому, що на одній території можуть проживати представники різних національностей, а ще й через те, що значна частина дорослого населення у

зв'язку з безробіттям змушена працювати в містах, а також за кордоном, де постає необхідність вивчення інших мов, ознайомлення з новими звичаями, традиціями, культурними цінностями. Досвід спілкування з іншими культурами переноситься на рідний ґрунт, що призводить не лише до позитивних, але й негативних наслідків, наприклад непоодиноких випадків розпаду сімей. До таких наслідків призводить недоосмислення чужих традицій і цінностей та необдумане їх використання.

Таким чином, міжкультурна комунікація – це явище неоднозначне, що вимагає спеціальних знань та умінь спілкування з представниками різних народів, а також певної «стійкості» щодо власних культурних цінностей, у тому числі й мови. В іншому випадку можна зіткнутися з явищем культурної експансії як стосовно мовних питань, так і інших складників культури.

Для педагога початкової школи в умовах полікультурності важливо відмовитися від етноцентризму в навчанні державної української мови, від нав'язування стереотипів української культури. Для багатьох школярів інших національностей, що проживають, зокрема, в регіоні Українських Карпат (наприклад румунів, угорців та ін..) українська мова фактично є іноземною, чимало дітей не володіють нею. Отже, йдеться про навчання другої, нерідної мови. У цьому плані вчителю важливо оволодіти методикою викладання української мови як другої, а також ознайомитися з лінгвокраїнознавчою теорією, основи якої закладені російськими вченими Є.Верещагініним та В.Костомаровим [2].

На думку багатьох сучасних учених – педагогів, методистів, навчати кроскультурної взаємодії слід на ранніх етапах шкільної освіти. Зокрема, в умовах поліетнічного мовного і культурного простору гірського регіону Українських Карпат це питання актуальне вже з перших днів навчання в школі. Однак ні в програмах, ні в підручниках для початкової школи цьому аспектові не приділяється достатньо уваги.

У роботі вчителя кроскультурний підхід у мовній освіті молодших школярів може бути реалізований на основі лінгвокультурологічних явищ і

фактів, які зафіксовані в обрядах, фольклорі, релігійних текстах, лексичних, фразеологічних і метафоричних одиницях, символах, мовленнєвому етикеті тощо. Ці мовні одиниці складають культурний фонд, який становить основу менталітету народу. Адже загальновідомо, що менталітет як склад розуму, душі народу залежить від культурних, мовних, географічних факторів.

Особливо важливе значення має оволодіння культурними універсаліями, що являють собою спільні важливі для всіх культур елементи. Це, наприклад, прецедентні імена – індивідуальні назви, пов'язані з широко відомими текстами, які повинні бути знайомі більшості представників даної нації, а також представникам інших націй на території України (Т.Шевченко, Олекса Довбуш). У цьому плані дуже важливою є робота над творами класичної національної літератури з майстерною демонстрацією естетичного і художньо-зображального потенціалу слова як суттєвого компонента культурного смислу. На жаль, із сучасних навчальних планів педвузів усунуто чи скорочено до мінімуму такі важливі предмети, як «Виразне читання», «Українська література», що могли б сприяти виробленню в майбутніх учителів умінь та навичок літературознавчого і стилістичного аналізу тексту. Через мізерну кількість годин, що виділяються на вивчення стилістики, ця проблема не може бути вирішена і в процесі викладання курсу «Сучасна українська мова з практикумом».

Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-стратегічної діяльності в полікультурному діалектному середовищі сільської школи полягають у формуванні їх здатності здійснювати ефективну комунікацію з дітьми та односельцями, що належать до іншої культурної та діалектної спільноти, насамперед на основі достатньо розвиненої емпатійності та толерантності до норм, цінностей, стандартів поведінки цієї спільноти [5]. За таких умов складовими комунікативно-стратегічної діяльності майбутнього педагога, крім знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, рефлексії, які стандартно формуються у вузі відповідно до вимог навчальних програм, мають стати також «психологічна готовність

до співпраці з представниками інших культур; відкритість до пізнання чужої культури і сприйняття психологічних, соціальних та інших міжкультурних відмінностей; уміння розмежовувати колективне та індивідуальне у комунікативній поведінці представників інших культур; володіння набором комунікативних засобів і стандартами комунікативної поведінки; здатність змінювати поведінкові моделі в залежності від ситуації; дотримання етикетних норм у процесі комунікації; готовність долати соціальні, етнічні та культурні стереотипи [7, с.2].

*В и с н о в к и і п е р с п е к т и в и п о д а л ь ш и х
р о з в і д о к у д а н о м у н а п р я м і.* Таким

чином, проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-стратегічної діяльності в сільській школі залишається актуальною і вимагає змін як у змісті навчання, так і в методичних підходах. Зокрема, необхідно розширити знання студентів про особливості українських діалектів як важливого етнопедагогічного явища, з яким стикається у своїй роботі кожен педагог, поповнити їх арсенал уміннями виявляти та виправляти помилки діалектного характеру як у власному мовленні, так і в мовленні молодших школярів.

Іншою важливою проблемою, яка пронизує всі сфери життя у всіх регіонах України, особливо в гірському регіоні Українських Карпат, є кроскультурні взаємозв'язки, а тому ця проблема повинна знайти адекватне відображення й у сфері освіти, починаючи з початкової її ланки. Кроскультурний підхід у методиці викладання української мови, що базується на лінгвокультурології та міжкультурній комунікації, є синтезуючим з точки зору вивчення взаємозв'язків з іншими мовами та культурами на загальнолюдській гуманістичній основі.

Важливим напрямом подальших наукових розвідок проблеми є розробка ефективних шляхів та способів інтегрованого оволодіння майбутніми учителями початкових класів мовною та культурною складовими комунікативно-стратегічної компетентності, що дає

можливість педагогові ефективно спілкуватися у будь-якому етнічному чи соціокультурному середовищі.

Л і т е р а т у р а

1. Б о д а л е в А. А. В о с п р и я т и е и п о н и м а н и е ч е л о в е к а ч е л о в е к о м / А. А. Б о д а л е в. - М.: И з д-в о М о с к. у н-т а, 1982. - 200 с.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Мирознание вне и посредством языка. В поисках новых путей развития лингвострановедения: гипотеза (лого)эпистемы / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Гос. институт рус. яз. им. А.С. Пушкина, 2002. – 168 с.
3. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 465 с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) // Освіта. – 1993. – №44–46. – 62 с.
5. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. – М.: “Рефл-бук”, К.: “Ваклер”- 2001. – 656 с.
6. Рикер П. Время и рассказ / Поль Рикер; [пер. Т. В. Славко]. – М.; СПб.: Культурная инициатива, 2000. — (Книга света). – Т.1. Интрига и исторический рассказ. — М.; СПб.: Культурная инициатива, 2000. – 313 с.
7. Семенів О.В. Сутність і структура міжкультурної компетенції / О.В.Семенів // Професійні компетенції та компетентності вчителя. (Матеріали регіонального науково-практичного семінару). - Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2006. – С.103-107).
8. Hammer M.R. Intercultural communication competence // Asante M.K., Gudykunst W.B. (eds.). Handbook of international and intercultural communication. - London: Sage Publications, 1989. - P. 247-260.

9. Spitzberg B.H. A Model of intercultural communication competence // Samovar L.A., Porter R. (eds.) Intercultural communication: a reader. - Belmont; Albany; Bonn, etc.: Wadsworth Publishing Company, 1997. - P. 379-391.